

13. Спутник избирателя на 1906 годъ. – СПб., 1906. – 312 с.
14. Съезды и конференции конституционно-демократической партии: В 3 х томах. – Т.1. – М., 1997. – 744 с.
15. Бурмистрова Т.Ю., Гусакова В.С. Национальный вопрос в программах и тактике политических партий в России. 1905-1917 гг. – М., 1976. – 262 с.
16. Дякин В.С. Национальный вопрос во внутренней политике царизма (XIX начало XX вв.). – СПб., 1998. – 1000 с.
17. Евсипов Г.А. Национальные вопросы на инородческих окраинах России. – СПб., 1908. – 130 с.
18. Журавлев В.В. Национальный вопрос в программах общероссийских политических партий начала XX века // История национальных политических партий. – М., 1997. – С.83-96.
19. Колесник В.Ф., Надтока О. М. Російська демократична інтелігенція та українське національне відродження (кінець XVIII – початок XX століття). – К., 2002. – 184 с.
20. Милоков П.П. Национальный вопрос (Происхождение национальности и национальные вопросы в России). – Прага, 1925. – 192 с.
21. Омелянчук И.В. Черпосотенное движение на территории Украины (1904-1914). – К., 2000. – 168 с.
22. Политические партии России. Конец XIX – первая треть XX века. – М., 1996. – 872 с.
23. Степанов С.А. Черная сотня в России 1905-1914 гг. – М., 1992. – 330 с.
24. Українське питання в Російській імперії та Радянському Союзі (XVIII – перша половина XX століття). – Дніпропетровськ, 1998. – 193 с.
25. Щербак П. Дискусії про шляхи розв'язання національного питання в Російській імперії на початку XX ст. // Історія України. – 2002. №16. – С.1-4.

The program claims of the Russian political parties in ryard of the national problem in 1905-1907 th are considered in this article. It was an impartant factor of the social progress of multinational Russia at the begining of the XX th century. Several versions of the settlement of this problem was existed: from the whole denial of the nations originality of the cultural autonomy and the rights of the nations for their self determination.

Бабиц В.В.

ПОЛІТИКА ЕТНОЦИДУ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Розбудова демократичного суспільства в Україні неможлива без об'єктивного аналізу історичного минулого. Історія України потребує трансформації старих стереотипів світосприйняття, які нав'язувались їй колишньою радянською історіографією. Особливо виважених оцінок вимагають проблеми етнонаціонального розвитку України на різних історичних етапах. До теперішнього часу гострими й болочими для українського поліетнічного суспільства залишаються питання, пов'язані

з наслідками етноциду. Етноцид це політика, спрямована на знищення етносу або групи етносів. Етноси України не раз ставали об'єктом такої злочинної політики. Цей факт вимагає від сучасного українського суспільства попередити можливі прояви етноциду в майбутньому. Але зробити це без ґрунтовного аналізу політики етноциду неможливо.

Проблеми викриття та засудження етноциду стали одними з головних питань у працях, виданих в умовах незалежності України. У 90-х рр. над розробкою понятійного апарату згаданої проблеми працювали О.Майборода, Л.Шкляр та ін. Статті О.Майбороди та Л.Шкляра під загальною назвою "Етноцид" увійшли до довідково-енциклопедичних видань з етнонаціональної проблематики [9; 12; 14]. На особливу увагу заслуговує праця С.Хмари "Етноцид українців в ССРСР", яка до 90-х рр. була невідомою широким колам радянських науковців [20]. У своїй праці С.Хмара за допомогою фактів політичної історії та демографічної статистики прослідкував політику радянського етноциду в Україні у 20-70-х рр. ХХ ст. Над історико-політичними аспектами етноциду в Україні працювали Я.Дашкевич, В.Сергійчук та ін. [6; 18].

Аналізуючи стан наукової розробки досліджуваної проблеми, можна констатувати, що в Україні поки що відсутня праця, в якій було б досліджено сутність і природу етноциду та його вплив на сучасний рівень етнокультурного життя України. Тому метою даної статті є історичний та етнополітологічний аналіз політики етноциду в Україні. Загальної меті дослідження відповідають такі завдання: проаналізувати сутність політики етноциду та визначити чинники, які сприяють її здійсненню; охарактеризувати форми і методи етноциду в Україні в історичній ретроспективі; висвітлити наслідки етноциду для українського суспільства.

Термін "етноцид" уперше запровадив у науковий обіг у 1944 році польський вчений Р.Лемкін. Працюючи у військовому міністерстві США, він запровадив термін "ґеноцид", використавши і рецьке слово "genos", яке означає расу або плем'я, та латинське "cide" - вбивство. У своїй написаній у 1944 р., книзі "Правління Осі в окупованій Європі" Р.Лемкін зазначає, що тій же ідеї може відповідати слово "етноцид", яке складається з грецького "ethnos" - народність та латинського "cide". Хоча поняття Р.Лемкіна включає в себе і фізичне знищення певних груп, таке, з його точки зору, є лише найбільш крайнім із методів ґеноциду: "Під "ґеноцидом" ми розуміємо знищення етнічної групи... Цей термін призначається... для позначення скоординованого плану різноманітних дій, спрямованих на знищення важливих основ життя національних груп з метою знищення самих цих груп. Призначенням такого плану могло б бути зруйнування політичних та соціальних інститутів, культури, мови,

національних почуттів, релігії та економічного життя національних груп і знищення особистої безпеки, свободи і... життя окремих особистостей, які належать до таких груп” [4, с. 120]. Таким чином, Р. Лемкін чітко не розмежував терміни “геноцид” та “етноцид”.

9 грудня 1948 р. резолюцією 260 А (III) Генеральної Асамблеї ООН було прийнято “Конвенцію про попередження злочину геноциду та покарання за нього”. Однак концепцію культурного геноциду, яку запропонували СРСР, Венесуела та Пакистан, не було включено до Конвенції 1948 р.

Радянський криміналіст А. Трайнін у своїй книзі “Защита мира и борьба с преступлениями против человечества” згадує, що пункт III “Пропозицій радянської делегації з питання про геноцид” містив перелік злочинних заходів, які охоплені поняттям національно-культурного геноциду: “...а) заборону або обмеження користування національною мовою як у суспільному, так і в приватному житті; заборону викладання у школах на національних мовах; б) знищення або заборону друкування і розповсюдження книг та інших друкованих видань на національних мовах; знищення історичних або релігійних пам’яток, музеїв, документів, бібліотек та інших пам’яток і предметів національної культури (або релігійного культу)” [19, с. 223-224].

Більшість із тих країн, які брали участь у розробці Конвенції 1948 р., виступили проти включення до неї концепції національно-культурного геноциду. Було висловлено думку, що поняття “культурний геноцид” не відповідає етимології терміна “геноцид”, який застосовується лише до фізичного або біологічного нищення людської групи [16, с. 171].

Ідеї про відмінність геноциду від національно-культурного геноциду знайшли підтримку й в українських фахівців з етнонаціональних проблем. Так, у словнику-довіднику 1991 р. зазначено: “Від геноциду... слід відрізняти національно-культурний геноцид (етноцид) дії, спрямовані на ліквідацію етнокультурної самобутності народу (національної групи) без фізичного знищення членів цієї групи” [13, с. 319]. У довіднику “Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії” визначено, що політика етноциду спрямована на знищення етносу “за допомогою комплексу заходів по зруйнуванню системних зв’язків в середині народу, підштовхуючи його представників до переходу в іншу етнічну якість” [9, с. 451]. При цьому головним завданням політики етноциду є знищення основних ознак етносу – етнічної території, мови, культури, історичної пам’яті і самосвідомості. Особливістю цієї злочинної політики є те, що знищення етносу шляхом етноциду відбувається саме за етнічною ознакою. У першій частині “Етнічного довідника” визна-

чення терміна “етноцид” доповнено такими його характерними проявами, як “придушення етнічного розвитку, ліквідація еліти, утримування культури на глибоко провінційному рівні” [8, с.67].

Чинниками, які сприяють здійсненню політики етноциду, є расизм, етнофобізм, ксенофобія та шовінізм. Так, теоретики расизму у своїх доктринах здійснили поділ етносів та рас на “вищі” й “нижчі” (неповноцінні). Расистські теорії містять положення про те, що цивілізацію створили виключно представники “вищих” етносів та рас, отже, саме вони повинні панувати. Крім того, расистські концепції наголошують на тому, що “нижчі” етноси та раси не здатні створити та засвоїти високу культуру і приречені таким чином на експлуатацію. На думку прихильників расизму, подібні твердження виправдовують будь-які репресії проти “неповноцінних” етнічних культур.

Одним із чинників політики етноциду, є етнофобізм. Етнофобізм – це “психологія, ідеологія, політика та соціальна практика, пов’язана з визнанням винятковості своєї етнічної спільності, ворожістю до інших спільностей” [2, с.283]. Крайньою формою етнофобізму є нацизм, ідеологи якого передбачали у своїх програмах не тільки етноцид, але й фізичне знищення цілих народів (етнічний геноцид). Складові етнофобізму – ксенофобія та шовінізм, які базуються на ненависті представників певного етносу до іноетнічних спільностей. Поширенню в суспільстві ідеології етнофобізму та расизму сприяють етнорасові стереотипи – спрощені та викривлені уявлення однієї етнічної або расової групи про іншу. Як правило, у подібних уявленнях окремі етноси наділяються негативними рисами та якостями. Поступово етнорасові стереотипи формують у суспільстві етнорасові упередження, які сприяють поширенню ідей етнофобізму та расизму, а ті, у свою чергу, стають ідеологічною основою для здійснення політики етноциду. За несприятливих економічних, етнокультурних та соціальних умов життя об’єктом етноциду нерідко стають ті етноси, представників яких громадська думка визнає “винними” у негараздах життя суспільства.

Політика етноциду притаманна недемократичним політичним режимам, які використовують її як засіб боротьби з опозицією, згуртованою на етнічному ґрунті. Етноцид застосовується недемократичними режимами щодо тих етносів, які в умовах відсутності в державі етнокультурного ілюралізму виявляють ознаки національної свідомості та вимагають забезпечення їх етнонаціональних прав.

Особливо жорстоких і неприхованих форм політика етноциду набуває під час війн та міжетнічних конфліктів. Ворогуючі сторони використовують етноцид як метод боротьби з національним рухом опору та як засіб колонізації іноетнічної території.

З правової точки зору, політика етноциду це злочин проти людства. Об'єктом етноциду є група людей, яка пов'язана єдністю етнічних ознак. Етноцид складається із злочинних дій, поєднаних спільною метою — знищити етнокультурну своєрідність конкретного народу.

Одним із напрямків дії етноциду є політика, спрямована на знищення етнічної території. Для досягнення цієї мети здійснюється перекроювання кордонів етнічної території з наданням їй нового статусу, який не відповідає історичним традиціям та позбавлений етнічної своєрідності. Так, наприкінці XVIII ст. російський царизм поділив землі Правобережної України та Кримського ханства на губернії Російської імперії. У період Другої світової війни фашисти розчленували етнічні землі України на окремі території, які перейшли під владу Німеччини, Румунії та Угорщини.

Злочинним проявом політики етноциду є проведення депортацій — заслання, вислання за межі етнічної території представників певного етносу (етносів). До Другої світової війни депортації не заборонялись у прямій формі. Тільки у 1945 р. у статті 6 (с) “Статуту Міжнародного військового трибуналу” заслання (депортації) були визнані злочином проти людства. В Україні депортації набули особливого поширення у ХХ ст. У період Першої світової війни влада царської Росії депортувала з Волині німецьке населення. У 30-40-х рр. ХХ ст. проведення масових депортацій етнічного населення України було злочинним проявом сталінської національної політики. У цей період з України депортували кримських татар, болгар, вірмен, греків, німців, яких сталінський режим зарахував до категорії “народів-ворогів”.

У вересні 1956 р. на XX з'їзді КПРС М.Хрущов у доповіді “Про культ особи та його наслідки”, вперше на державному рівні, визнав та засудив сталінські депортації народів. У своїй доповіді він зазначив: “Українці уникли цієї долі тому, що їх надто багато і не було куди вислати” [7, с.152]. Таким чином, М.Хрущов фактично визнав те, що сталінський режим здійснював у СРСР і, зокрема, в Україні політику етноциду.

Депортації нерідко супроводжувалися доприселенням-переселенням на звільнені від етнічного населення території представників тих етносів, які не є корінними для цієї місцевості. Так, після сталінських депортацій етнічних груп Криму на вивільнені землі переселили російське та українське населення. Доприселення, як прояв політики етноциду, здійснюється й на території, етнічне населення якої стало об'єктом геноциду. В Україну подібні доприселення здійснював після голодомору 1932-1933 рр. сталінський тоталітарний режим. У першу чергу завозили

жителів Білорусі, Горьковського краю, Західної (Смоленщина), Івановської та Центрально-Чорноземної областей [18].

Доприселення можуть використовуватись і як засіб тиску на корінні народи, який спрямований на їх витіснення з етнічної території або асиміляцію з новоприбулим етносом (етносами). У цьому випадку для представників новоприбулих етносів створюються більш сприятливі, ніж для корінного народу, умови для задоволення етнічних запитів і потреб.

Злочинною формою етноциду є лінгвіцид – нищення етнічної мови. Лінгвіцид може здійснюватися шляхом заборони використання етнічної мови в діловодстві, друкарській справі, освіті, у засобах масової інформації та під час церковної служби. Великих зусиль задля знищення української мови методом заборон доклав російський царизм. У 1720 р. Петро I своїм указом заборонив книгодрукування українською мовою. 18 липня 1863 р. міністр внутрішніх справ Російської імперії П.Валуєв видав циркуляр про заборону друкування книг українською мовою для школи й народного читання, мотивуючи заборону тим, що “ніякої окремої малоруської мови не було, немає і не може бути” [15, с.260]. У 1876 р. видано Емський указ Олександра II про заборону друку українською мовою оригінальних творів і перекладів та текстів до нот. А у 1888 р. Олександр III своїм указом заборонив вживати українську мову в офіційних установах.

Лінгвіцид може набувати й інших форм (наприклад, закриття національних шкіл і запровадження в освіту та інші сфери життя мови панівного етносу). Так, у 1775 р. за наказом російської влади було закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях. У 1816-1817 рр. у Галичині, яка на той час входила до складу Австрійської імперії, у всіх початкових і вищих народних школах було введено викладання польською мовою. У 1862 р. влада царської Росії закрила недільні і безплатні українські школи для дорослих.

Здійснення лінгвіциду у цих формах продовжувалося в Україні і в радянський період її історії. Зокрема, у 1938 р. сталінський тоталітарний режим ліквідував в Україні школи національних меншин, а в українських школах запровадив обов'язкове вивчення російської мови. 17 квітня 1959 р. в умовах нарощування русифікації Верховна Рада УРСР прийняла “Закон про зміцнення зв'язку школи з життям”, за яким батьки учнів мали самі вирішувати, якою мовою має відбуватись навчання їхніх дітей. Цей закон відкрив легальний шлях для русифікації середньої освіти в Україні. Продовженням курсу на русифікацію освіти в СРСР і, зокрема, в Україні, стала постанова Ради Міністрів СРСР від 13 жовтня 1978 р. “Про заходи по поліпшенню вивчення російської мови в союзних

республіках” та постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 26 травня 1983 р. “Про додаткові заходи для удосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх учбових закладах союзних республік”.

Іншівіцид спрямований також на позбавлення етносу традиційної для нього абетки та правопису. У 1859 р. намісник Галичини граф А.П’олуховський, намагаючись полонізувати місцевих українців, запропонував замінити в краї українську абетку латинською. У 1881 р. російський цар Олександр III, хоча і дозволив друкувати окремі сценічні твори українською мовою, але робити це потрібно було тільки російським правописом. За радянських часів спеціально створені Державні комісії наполегливо змінювали український правопис, наближаючи його до російського. В період Другої світової війни фашисти планували позбавити українців єдиного правопису шляхом запровадження в школах України підручників, написаних на місцевих для кожної області діалектах. Передбачалося також запровадити в українських школах замість кирилиці латинський шрифт [10, с.288].

Політика етноциду спрямована й на знищення історичної пам’яті етносу. Для досягнення цієї мети здійснюється цілеспрямована фальсифікація етнічної історії. Насамперед, фальсифікації піддаються історичні події та факти, пов’язані з проблемами етногенезу (наприклад, зменшується вік історичного буття етносу, заперечується його автохтонність та утверджується ідея про існування “незаперечних” історичних прав панівного етносу на етнічну територію народу, який став об’єктом етноциду). Іноді здійснюється свідоме замовчування окремих сторінок історії етносу. Зокрема, це стосується процесів етнонаціонального державотворення, історії розвитку етнічної культури та її досягнень, а також діяльності видатних представників етнічної еліти. Одночасно створюються нові історичні концепції, які підносять велич панівного етносу та підкреслюють його зверхність над народом, котрий знищується шляхом етноциду. Знищення історичної пам’яті етносу здійснюється й заборонаю вивчення та викладання етнічної історії у навчальних закладах.

Однією з форм етноциду, спрямованих на знищення історичної пам’яті етносу, є етнічний топонімоцид. Етнічний топонімоцид – це політика цілеспрямованого нищення топонімів (назв географічних об’єктів), які знаходяться на етнічній території та походження яких пов’язане з конкретним етносом. Скасування традиційних етнічних топонімів супроводжується запровадженням нових назв, які ні історично, ні географічно не пов’язані з місцевістю, в якій здійснюється перейменування. Як правило, нові назви відображують етнокультурну традицію панівного етносу або політичну ідеологію держави, влада якої ініціювала

здійснення етнічного топонімоциду. За радянських часів нищення етнічної топоніміки в Україні відбувалося, головним чином, заради прискорення радянзації та русифікації суспільного життя етнічних груп республіки. У цей період в Україні особливого поширення набуло перейменування ойконімів (назв населених пунктів) та астионімів (ойконімів міського типу). Міста і села, вулиці й райони в Україні масово перейменовувалися на честь основоположників ідеології комунізму, керівників СРСР, радянських партійних і військових діячів та лідерів міжнародного комуністичного руху.

Етнічний топонімоцид в Україні здійснювався й на тих територіях, етнічне населення яких було депортоване в минулому. Наприклад, у 1945 р. у Запорізькій області після сталінських депортацій місцевого німецького населення було перейменовано й німецькі ойконіми [11]. Русифікації й радянзації зазнали також ойконіми депортованих етносів Криму. Так, 18 травня 1948 року Президія Верховної Ради РРФСР прийняла указ “Про перейменування населених пунктів Кримської області”, згідно з яким у 28 районах Криму були перейменовані 1115 населених пунктів: понад 900 татарських, близько 40 грецьких, 50 німецьких [3, с.49].

Знищення історичної пам’яті та етнічної культури здійснювалося в Україні й шляхом позбавлення етнічного населення його культурних цінностей. Зокрема, після зруйнування у 1775 р. Запорозької Січі за наказом Катерини II до Петербурга було вивезено козацьку скарбницю, архів, клейноди та цінні з історичної точки зору ікони. За радянських часів під гаслом боротьби з релігією тільки в Києві більшовики зруйнували більше 100 пам’яток культової архітектури православної церкви [1, с.223-227]. Історичні та культурні цінності, які знаходилися в них, були знищені, вивезені за кордон або поповнили колекції музейних сховищ. Інколи нищення етнокультурної спадщини відбувалося таємно, набуваючи більш прихованих форм (наприклад, припинялась охорона історичних пам’яток або зменшувалось фінансування закладів, у яких зберігалися культурні цінності). Так, у 1973 р. Товариство охорони пам’яток історії та культури зняло з обліку більше 100 українських пам’яток культури [20, с.100].

Складовою частиною політики етноциду є репресії проти етнічної інтелігенції, яка становить собою найбільш свідому частину етносу. У часи сталінського тоталітарного режиму кампанії проти інтелігенції (технічної, військової, наукової, творчої тощо) тривали практично безперервно, супроводжуючись незліченними жертвами й катастрофічним падінням інтелектуального потенціалу суспільства [17, с.242].

Політика етноциду нівелює етнокультурні традиції, позбавляє їх етнічної своєрідності. Зокрема, можуть скасовуватись традиційні етнічні свята, а замість них запроваджуватись нові, які пропагують культуру панівного етносу. Етноцид спрямований і на знищення традиційних етнічних релігійних вірувань. Переслідування релігії і церкви проявляється у забороні або обмеженні діяльності релігійних конфесій та позбавленні віруючих громадянських прав, пільг і привілеїв. Унаслідок радянських репресій в УРСР припинили легальну діяльність Українська автокефальна православна церква та Українська греко-католицька церква. Віруючих позбавляли можливості святкувати релігійні свята – Великдень, Різдво та ін. Знищення традиційних релігійних вірувань здійснювалося в Україні й шляхом прозелітизму (наприклад, окатоличення православних українців після укладення у 1596 р. Брестської церковної унії).

Одним із головних завдань політики етноциду є знищення етнічної самосвідомості. З цією метою народ позбавляють власного етноніму. Так, після депортації у 1944 р. етнічних груп Криму кримським татарам було відмовлено у самостійному етнонімі, із самоназви народу було скорочено слово “кримські” та культивувалося уявлення про кримськотатарський народ як “просто” про татар [5, с.77]. Іноді представників етносу змушували офіційно відмовитись від своєї національності на користь етноніму панівного етносу. Як правило, це відбувалося під час перепису населення або при оформленні особистих документів. Зокрема, при встановленні паспортної системи в СРСР в Україні, особливо південній та лівобережній, у паспорти місцевого населення під тиском вписували у відповідну графу національність “руський” замість “українець” [6, с.142]. Примус до зміни національності здійснювався в Україні й шляхом обмеження представників етносу у працевлаштуванні, освіті та можливості зайняти керівні посади (як це було з представниками єврейського народу в часи боротьби радянської влади з космополітизмом та сіонізмом).

Народ, який став об'єктом етноциду в усіх його проявах, втрачає усвідомлення своєї етнічної приналежності та уявлення про етнокультурні традиції свого етносу. Політика етноциду призводить і до виникнення в суспільстві етнічної ендофобії – нелюбові до свого етносу, байдужості до його надбань, інтересів та проблем.

Політика етноциду в Україні негативно вплинула на сучасний рівень розвитку національно-культурного життя українського народу. В цілому, можна виділити такі негативні наслідки етноциду для України: руйнація мовної самобутності у значній частини українського народу; існування серед окремих категорій населення уявлень про провінційність

української культури; наявність у державі етнополітичних та економічних проблем, пов'язаних з облаштуванням депортованих народів; порушення та часткова втрата етнічних традицій; етнонаціональна деформація, пов'язана з проведеними депортаціями та доприселеннями.

Отже, етноцид – це викривлена форма міжетнічних відносин, яка суперечить міжнародному праву та гуманістичній моралі, а будь-які прояви етноциду повинні засуджуватись і попереджуватись людським суспільством. Зважаючи на багатогранність проблеми етноциду в Україні та її недостатню наукову розробку, дослідникам залишаються широкі перспективи для подальших пошуків у даному напрямку. Особливо це стосується розробки теоретико-методологічних аспектів даної проблеми.

1. Анисимов А.Л. Скорбное бесчувствие. На добрую память о Киеве, или Грустные прогулки по Городу, которого нет. – К., 1992.
2. Бромлей Ю.В. Этносоциальные процессы: теория, история, современность. – М., 1987.
3. Брошеван В.М. Депортация жителей Крыма // Кримські татари: історія і сучасність. (До 50-річчя депортації кримськотатарського народу). Матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 13-14 травня 1994 р.). – К., 1995. – С.44-49.
4. Военные преступления. Это надо знать всем:Справочник. – М., 2001.
5. Губогло М., Червонная С. Крымскотатарское национальное движение. – Т.І. История. Проблемы. Перспективы. – М., 1992.
6. Дашкевич Я. Комунізм і українська нація // Матеріали Міжнародного конгресу політичних в'язнів комуністичних режимів. Київ, 7-8 листопада 1995 р. – К., 2001. – С.137-148.
7. Доклад Первого секретаря ЦК КПСС тов. Хрущёва Н.С. XX съезду Коммунистической партии Советского Союза. 25 февраля 1956 года // Известия ЦК КПСС. – 1989. – №3. – С.128-170.
8. Етнічний довідник: У 3-х ч. – Ч.І. Етнічні меншини в Україні. Поняття та терміни. – К., 1997.
9. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993. – С.451-452.
10. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж–Нью-Йорк–Львів, 1993.
11. Крилов М. Пам'ять втрачених сіл. (Зниклі ойконіми Запоріжжя: 1945-2000). Довідник. – Мелітополь, 2002.
12. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996. – С.694.
13. Межнациональные отношения: термины и определения. Словарь-справочник. – К., 1991.
14. Націоналізм як суспільний феномен. Енциклопед. слов. – Донецьк, 1997. – С.80-82.
15. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник: У 2-х ч. / За ред. В.Ф.Панібудьласки. – К., 1997. – Ч.І.
16. Нюрнбергский процесс: право против войны и фашизма / Под ред. И.А.Ледях. М. 1995.

17. Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20-50-ті роки ХХ ст.). – К., 1994.
18. Сергийчук В. Доприселение как этноцид // Голос Украины. – 1996. – 28 декабря.
19. Трайнин А.Н. Защита мира и борьба с преступлениями против человечества. – М., 1956.
20. Хмара С. Етноцид українців в СССР // Хмара С. (Сагайдак М.). Сьогодні про минуле. – Львів, 1993. – С.23-107.

The article is dedicated to the research of policy ethnocide in Ukraine. Is analyzed the gist of the policy of ethnocide. The methods and forms of the policy of ethnocide are considered. The results of an ethnocide for Ukraine are characterized.

Новосьолов О.В.

ЄВРЕЙСТВО БЕССАРАБІЇ, БУКОВИНИ ТА ТРАНСНІСТРІЇ ПІД РУМУНСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ У 1940-1944 рр.

Політичний режим, що був встановлений в Румунії у вересні 1940 р., після приходу до влади генерала Іона Антонеску завершив процес перетворення країни у сателіта нацистської Німеччини.

Участь у німецько-радянській війні (1941-1944 рр.) на боці Німеччини дозволила Румунії захопити Бессарабію та Буковину. Щодо земель між Дністром та Південним Бугом – Трансністрії, то згідно з німецько-румунською угодою, що була підписана 30 серпня 1941 р. у Бендерах, Румунія отримала лише мандат на здійснення тимчасової адміністрації та економічної експлуатації цієї території [6, с.386].

Сучасні українські дослідники зазначають, що румунський окупаційний режим на українських землях був відносно м'якшим, порівняно з німецьким. Я.Грицак у своїй праці "Історія України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст." зазначає, що румунський уряд прагнув якнайшвидше асимілювати національні меншини, використовуючи силу державного апарату. Політичні процеси відбувалися щодня, але, на думку дослідника, не йшлося про масове винищення нерумунського населення, насамперед євреїв і циган. Їх виселяли з інших частин Румунії до Трансністрії, яка вважалася румунським Сибіром, але їх винищення не набуло масового характеру [4, с.231].

Подібною думки дотримуються і О.Субтельний [11], Б.Кравченко [5, с.117], Д.Кушплір [7] та деякі інші дослідники. О.Субтельний вважає, що румунська окупація Трансністрії була ліберальнішою у порівнянні з німецькою. Румуни, на думку історика, самі не знищували євреїв (лише передавали їх нацистам), вони стримувалися від застосування широкого політичного терору [11, с.576].